UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: B. Yammine (2021) Fake news in oorlogstijd : Duitse mediamanipulatie en de Flamenpolitik (1914-1915)]

Brolsma, M.

DOI
10.51769/bmgn-lchr.13721

Publication date
2023

Document Version
Final published version

Published in
BMGN - Low Countries Historical Review

License
CC BY

Link to publication

Citation for published version (APA):
Brolsma, M. (2023). [Bespreking van: B. Yammine (2021) Fake news in oorlogstijd : Duitse mediamanipulatie en de Flamenpolitik (1914-1915)]. *BMGN - Low Countries Historical Review*, *138*, Article 21. https://doi.org/10.51769/bmgn-lchr.13721

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:14 Oct 2026

Bruno Yammine, ***Fake news in oorlogstijd. Duitse mediamanipulatie en de Flamenpolitik (1914-1915)*** (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2021, 391 pp., ISBN 9789462702707).

Centraal in *Fake news in oorlogstijd* staat de Duitse propaganda in België tijdens de Eerste Wereldoorlog. Met deze studie vult Bruno Yammine een belangrijke lacune in de historiografie: hoewel propaganda een cruciaal onderdeel vormde van de Duitse *Flamenpolitik* en grote gevolgen heeft gehad voor de ontwikkeling van een anti-Belgisch Vlaams nationalisme, is er sinds Lodewijk Wils' *Flamenpolitik en aktivisme* uit 1974 geen systematisch, grootschalig bronnenonderzoek meer gedaan naar de Duitse mediamanipulatie in de Belgische (vluchtelingen)pers. *Fake news* bouwt voort op Yammines vorige studie, *Drang nach Westen* (2011), waarin de auteur de voorgeschiedenis en het ontstaan van de *Flamenpolitik* van de Duitse bezetter behandelt. Het doel van dit beleid was een wig te drijven tussen Vlaanderen en Wallonië door de Vlaamse bevolking, of in ieder geval de Vlaamse beweging, te winnen voor de Duitse zaak en op te zetten tegen de Belgische staat. De Duitsers hoopten dat België hierdoor zou ontwrichten en verzwakken, zodat het land uiteindelijk ingelijfd zou kunnen worden bij het Duitse Rijk. Hoewel het zo ver niet zou komen, slaagden de bezettingsautoriteiten er tijdens de Eerste Wereldoorlog wél in om een klein deel van de Vlaamse beweging aan te zetten tot collaboratie door slim in te spelen op bestaande tegenstellingen en frustraties en Vlaamsgezinde Belgen onophoudelijk te bestoken met mythes en alternatieve feiten.

Met zijn nauwgezette analyse van deze groot opgezette Duitse mediacampagne neemt Yammine stelling in drie historiografische debatten. Het eerste debat draait om de vraag of de *Flamenpolitik* van de Duitse bezettingsautoriteiten al dan niet een onvoorbereide improvisatie was. Yammine laat zien dat, hoewel het Duitse Keizerrijk deze politiek voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog niet bewust had voorbereid, er geenszins sprake was van een improvisatie. De *Flamenpolitik* paste volgens hem in de bredere, vooroorlogse Duitse geopolitiek. Bovendien vertoonde het beleid duidelijke ideologische continuïteiten met *völkisch*-nationalistische denkbeelden en pan-germanistische verlangens, die ook al voor 1914 de rijkspolitiek hadden beïnvloed. De tweede en nog belangrijkere historiografische kwestie betreft de vraag of de collaboratie van een deel van de Vlaamse beweging met Duitsland – het activisme – een direct gevolg was van de *Flamenpolitik*, of toch vooral als een autonome ontwikkeling binnen de Vlaamse beweging moet worden beschouwd. Yammine maakt op overtuigende wijze duidelijk dat de Duitse *Flamenpolitik* de belangrijkste

Published by Royal Netherlands Historical Society | KNHG
Creative Commons Attribution 4.0 International License
DOI: 10.51769/bmgn-lchr.13721 | www.bmgn-lchr.nl | e-ISSN 2211-2898 | print ISSN 0165-0505

causale factor in het ontstaan van een Vlaams, anti-Belgisch nationalisme is geweest. Ook toont hij aan dat deze politiek al direct na het begin van de oorlog, in augustus 1914, ontstond én dat propaganda – waarbij handig werd aangehaakt bij bestaande gevoeligheden en voorstellingen van 'de Ander' – hierbij een moeilijk te overschatten rol speelde. De auteur sluit zich hiermee onder andere aan bij Jakob Müllers *Die importierte Nation* (2020), waarin het activisme als een door de Duitsers geïmporteerd fenomeen wordt bestudeerd. Tot slot verwerpt Yammine de historiografische opvatting dat het activisme vooral als een reactie op een anti-Vlaamse perscampagne van Walen en 'franskiljons' moet worden begrepen. Volgens de auteur was deze campagne in essentie een Duitse uitvinding en waren diverse anti-Vlaamse pamfletten, die eerder zijn toegeschreven aan het pro-Franse kamp, in werkelijkheid gefabriceerd door de Duitse bezetter met het doel Vlaamse nationalisten tegen hun Waalse landgenoten in het harnas te jagen.

Het doel van Yammine is om de Duitse propaganda te deconstrueren en de achterliggende mechanismen bloot te leggen. Dit doet hij door minutieus de constructie, aanpassing, verspreiding en bronnen van diverse propagandaleugens in kaart te brengen – van de voorstelling dat Walen en franskiljons de Belgische Godsvrede doelbewust zouden ondermijnen, tot het verzinsel dat Vlaamse soldaten de dood in waren gejaagd omdat ze de bevelen van hun Franstalige officieren niet begrepen en het schrikbeeld dat de Franstaligen de Nederlandse taal wilden afschaffen. In zijn studie ligt de nadruk op eerste twee oorlogsjaren en gaat bijzondere aandacht uit naar de propaganda rond de val van Antwerpen, die plaatsvond in de herfst van 1914. Een boeiende casus is bijvoorbeeld de gedetailleerde analyse van de totstandkoming en receptie van het anti-Vlaamse vlugschrift *La Vérité sur la Capitulation d'Anvers* (januari 1915), dat zogenaamd door Walen en franskiljons was geschreven, maar in werkelijkheid was uitgegeven door de Duitse bezetter om de eerdere Duitse propagandaleugens over een vermeende anti-Vlaamse campagne te legitimeren en de Vlaamse beweging te provoceren.

Zonder hier echt expliciet op te reflecteren, demonstreert Yammine in *Fake news* het belang van een transnationaal perspectief voor de bestudering van oorlogspropaganda. Zo laat hij zien hoe de Duitse diensten nauw samenwerkten met hun Oostenrijk-Hongaarse collega's en niet alleen de door hen gecontroleerde Nederlands- en Franstalige pers in het bezette België manipuleerden, maar ook Duitse en Oostenrijkse kranten, de Belgische vluchtelingenpers en Nederlandse bladen instrumentaliseerden om hun *fake news avant la lettre* ingang te doen vinden. Erg interessant is ook het zesde hoofdstuk, waarin Yammine de uitbreiding van de *Flamenpolitik* naar het neutrale Nederland vanaf het voorjaar van 1915 behandelt. In dit hoofdstuk wordt duidelijk dat ook het Duitse gezantschap in Den Haag een belangrijke bijdrage leverde aan de propaganda-inspanningen, onder andere door Groot-Nederlanders voor hun karretje te spannen met het doel om in Nederland

anti-Entente en anti-Belgische gevoelens aan te wakkeren én de *Flamenpolitik* meer salonfähig te maken voor de Vlaamse beweging.

In weerwil van wat de lezer op basis van de pakkende titel zou verwachten, biedt Yammine in zijn boek geen bredere, algemene reflectie op het fenomeen *fake news*, noch waagt hij zich aan parallellen tussen de constructie van alternatieve feiten tijdens de Eerste Wereldoorlog en 'propaganda in oorlogstijd' vandaag de dag. Toch heeft zijn historische studie ook een grote actualiteitswaarde. Een van de belangrijkste verdiensten van *Fake news in oorlogstijd* is dat het boek laat zien hoe enkele door de Duitse bezetter geconstrueerde mythes hun weg hebben gevonden naar de historiografie en in sommige gevallen meer dan honderd jaar na het einde de oorlog nog steeds worden herhaald. Vlaamse nationalisten hadden tot de jaren zestig het monopolie op de geschiedschrijving over de Vlaamse beweging tijdens de Eerste Wereldoorlog en deze had een apologetisch karakter. Hierdoor kon bijvoorbeeld het idee dat activisme vooral een reactie op een anti-Vlaamse campagne van Walen en Franstalige Vlamingen was geweest, en een autonome ontwikkeling binnen de Vlaamse beweging, zonder noemenswaardige Duitse inmenging, vaste voet aan de grond krijgen. Propagandistische voorstellingen hebben in de woorden van Yammine 'de kwalijke gewoonte om niet te verzwakken, maar net versterkt te worden doorheen de jaren. Misschien ligt net daarin hun grootste kracht' (326). Met zijn *Fake news in oorlogstijd* toont Yammine niet alleen de cruciale betekenis van propaganda voor de Duitse *Flamenpolitik* en het ontstaan van het Vlaamse activisme, maar maakt hij ook duidelijk dat een terugkeer naar de oorspronkelijke bronnen, zoals de Belgische (vluchtelingen)pers van de eerste oorlogsjaren, de belangrijkste remedie is tegen deze hardnekkige doorwerking van propagandistische verzinsels, ook in de historiografie.

Marjet Brolsma, Universiteit van Amsterdam